

Potenciál „črt“ emocionálnej inteligencie v kontexte negatívnych stránok prežívania u adolescentov

Lada Kaliská
Katedra psychológie PF
UMB Banská Bystrica

Psychické problémy adolescentov v 21. storočí

- ▶ 1,3 milióna adolescentov na celom svete umrelo v roku 2012 v dôsledku psychických ochorení, ktorým sme mohli predchádzať, prípadne ich liečiť (WHO, 2015)
- ▶ Depresia patrí medzi najrozšírenejšie ochorenie u adolescentov (na Slovensku sa uvádza jej 20% nárast, in Fraňová, Lukavský, Priess, 2008)
- ▶ Samovraždy u adolescentov sú na treťom mieste ako príčina smrti (WHO, 2015) a na Slovensku 29% adolescentov sa o ňu pokúsilo a 8% ju aj vyskúšalo (Kopřivová, 2015)

Násilie, chudoba, poníženie a pocity menejcennosti môžu zvýšiť riziko vzniku duševných porúch (predpokladáme, že za výskytom viac ako polovice všetkých duševných porúch v dospelosti sú problémy, ktoré sa objavili do 14 roku života) (WHO, 2015).

Konštrukt emocionálnej inteligencie (1990, Mayer, Salovey)

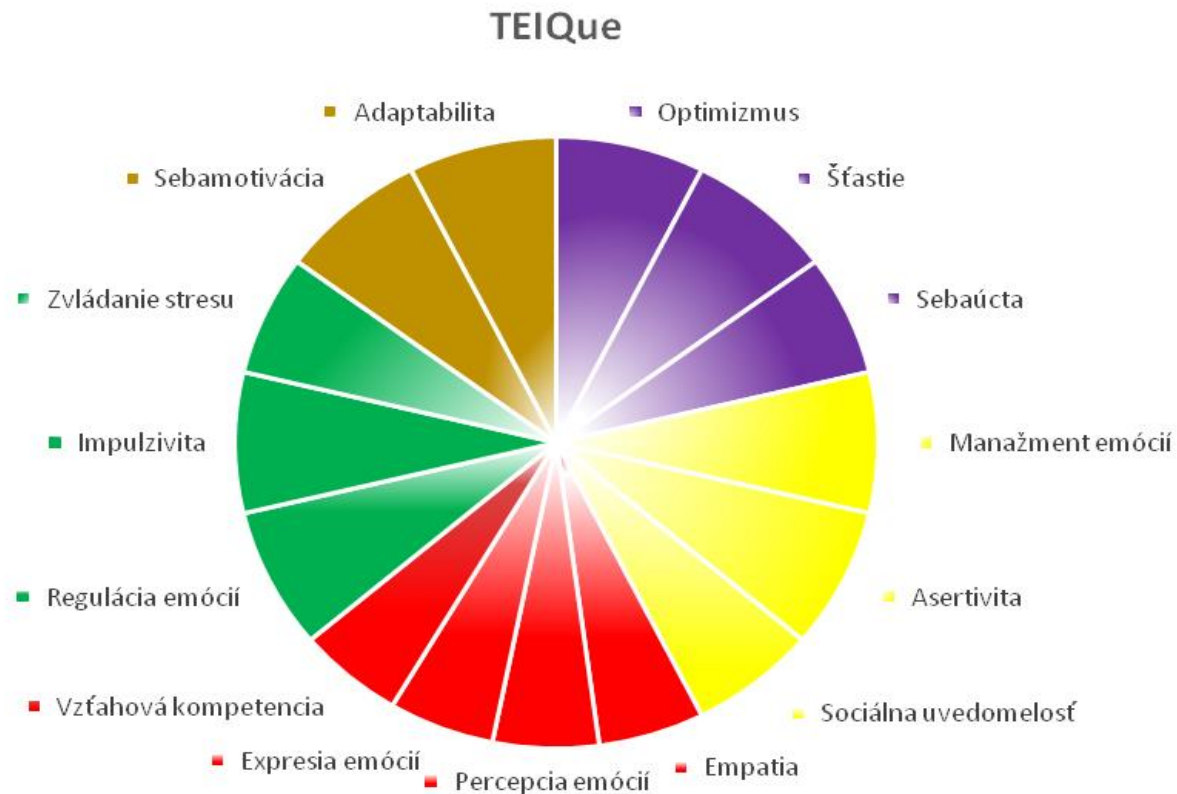
EI - kognitívno-emocionálna schopnosť

- schopnosť vnímať a vyjadrovať emócie, rozumieť emóciám a vedieť ich využiť a regulovať emócie u seba i iných (Mayer, Salovey, 1997)
- kognitívna schopnosť
- výkonové testy
- časovo náročná administrácia
- neexistencia objektívnych kritérií pre správne riešenia
- problémová metodologická rovina

črtová EI

- individuálne rozdiely založené na seba-percepcii v spracovaní emocionálnych informácií
- EI - konštelácia seba-percepcií umiestnených na nižších úrovniach v osobnostných hierarchiách (Petrides, Pita, & Kokkinaki, 2007)
- osobnostná črta
- seba-popisné dotazníky
- jednoduchosť pri administrácii; kratší čas
- štandardné postupy skórovania
- akceptovateľné psychometrické kvality dotazníkov na meranie črtovej EI

Model črtovej emocionálnej inteligencie (TEI - *Trait Emotional Intelligence*) K. V. Petridesa

*Fialová – faktor Well-being,
Žltá – faktor Sociabilita,
Červená – faktor Emocionalita,
Zelená – faktor Sebakontroly
Hnedá – samostatné črty EI*

Interpretácia vysokého, resp. nížkeho skóre v dotazníku TEIQue-SF

	Faktory	Vysoké skóre vo faktore	Nízke skóre vo faktore
Globálna úroveň črtovej EI	Emocionality	<ul style="list-style-type: none"> • kontakt s vlastným emocionálnym prežívaním a prežívaním iných • adekvátne vnímanie a vyjadrovanie emócií • pochopenie túžob a potrieb druhých • otvorenosť voči skúsenosti iných • priaznivé blízke osobné vzťahy 	<ul style="list-style-type: none"> • ťažkosti v identifikácii vlastného emocionálneho prežívania • problém s prejavovaním citov vo druhým • ťažkosti vo vyjadrovaní myšlienok týkajúcich sa emócií • menej uspokojujúce osobné vzťahy
	Sebakontroly	<ul style="list-style-type: none"> • schopnosť regulovať a zvládať záťaž a stres • efektívne copingové stratégie • stabilná a svedomitá osobnosť • uvažovanie a rozvaha pred činom 	<ul style="list-style-type: none"> • impulzívne, skratkovité správanie a konanie • problémy so zvládaním záťaže • neadaptívne copingové stratégie • neuvážlivosť, vznetlivosť, „splašenie“
	Sociability	<ul style="list-style-type: none"> • efektívna komunikácia, schopnosť počúvať • schopnosť pôsobiť na druhých • priamosť, úprimnosť, prívetivosť • sociálna citlivosť, vnímavosť • dobrá schopnosť vyjednávať a viesť • vytváranie priaznivých sociálnych interakcií 	<ul style="list-style-type: none"> • plachosť a rezervovanosť, tendencia k nerozhodnosti a submisivite • prežívanie úzkosti v novom a neznámom sociálnom prostredí • neschopnosť ovplyvniť cítenie, postoje druhých • skôr vedení ako vodcovia
	well-being	<ul style="list-style-type: none"> • optimizmus, zmysluplnosť • prežívanie životného uspokojenia a osobnej pohody • vyššia miera sebaúcty • pozitívna nálada • dôvera vo vlastnú intuíciu 	<ul style="list-style-type: none"> • pesimizmus • nižšia sebaúcta • neistota a pochybnosti pri činnosti • sklamanie z vlastného života

Výskumný problém

Komponenty črtovej EI vstupujú do vzťahov s premennými, ktoré zachytávajú afektívne dispozície jednotlivca.

Distres, anxiozita, pocity sebaznevažovania a aktuálne prežívané negatívne emócie predstavujú negatívnu, nepriaznivú záťaž, ktorá je spojená s negatívne ladenými a prežívanými emočnými procesmi.

Výskumné otázky:

- ▶ VO1: Aký je výskyt negatívnych aspektov v prežívaní u adolescentov?
- ▶ VO2: Aká je úroveň črtovej emocionálnej inteligencie u vybranej vzorky adolescentov?
- ▶ VO3: Je konštruktová (diskriminačná) validita krátkej formy adolescentnej verzie dotazníka TEIQue-ASF dostatočná?

Výskumná vzorka

- ▶ Výskumnú vzorku tvorili žiaci 4 gymnázií (Banská Bystrica, Zvolen, Lučenec, Brezno) banskobystrického kraja 3. ročníka SŠ (N=151) s priemerným vekom 17,31 (SD=0,51), kde dievčat bolo N=97 (64,24%).

Metóda výskumu

- ▶ **Dotazník DS14** (Denollet, 2005, preložený a adaptovaný na slovenské podmienky Ďurka, Ruch, 2014) na zistenie osobnosti typu D (ak $DS \geq 20$). Psychometrické vlastnosti našej verzie sú dobré (Cronbachova $\alpha = 0,88$).
- ▶ **SEHP** - *Škála emocionálnej habituálnej subjektívnej pohody* Džuku a Dalberta (2002), kde respondenti vyjadrujú frekvenciu prežívania psychických stavov (hnev, pocit viny, hanba, strach, bolesť, smútok). Vnútoraná konzistencia pre subškálu negatívnych emócií dosahuje hodnotu $\alpha=0,76$.
- ▶ **RŠS** (*Rosenberg's Self Esteem Scale*, 1965) - *Rosenbergová škála sebahodnotenia* obsahuje 10 výrokových položiek sýtiacich dve dimenzie vzťahu k sebe (sebaoceňovanie - 6 položiek, sebaznevažovanie - 4 položky). Vnútoraná konzistencia pre subškálu sebaznevažovania dosahuje hodnotu $\alpha=0,95$.
- ▶ **STAI** - *Dotazník na meranie úzkosti a úzkostlivosti* (Ruisel et al., 1980) je štandardizovaný dotazník na meranie úzkosti, resp. úzkostnosti a vychádza zo Spielbergerovej koncepcie. Vnútoraná konzistencia pre subškálu negatívnych emócií dosahuje hodnoty $\alpha=0,86-0,90$.
- ▶ krátka forma verzie dotazníka **TEIQue-ASF** (*Trait Emotional Intelligence Questionnaire - Adolescence Short Form*), ktorá nám umožňuje vyčíslit' globálnu úroveň EI. Vnútoraná konzistencia pre TEIQue-ASF dosahuje hodnotu $\alpha=0,83$.

V01: Aký je výskyt negatívnych aspektov v prežívaní u adolescentov?

N=151	D-osobnosť DS14>20	úzkostlivosť STAI2>40	sebaznevažovanie RSS>8	negatívne emócie SEHP>3
celkovo	45,87% AM=29,56 (SD=6,96)	57,80% AM=50,14 (SD=6,88)	68,81% AM=11,18 (SD=1,88)	4,59% AM=4,20 (SD=0,45)
dievčatá	43,66% AM= 29,55 (SD=6,95)	59,15% AM=50,69 (SD=7,41)	71,83% AM= 11,08 (SD=1,83)	2,82% AM=4,00 (SD=0,00)
chlapci	50,00% AM=29,58 (SD=7,19)	55,26% AM=49,05 (SD=5,69)	63,16% AM=11,42 (SD=2,00)	7,90% AM=4,33 (SD=0,58)

VO2: Aká je úroveň emocionálnej inteligencie u vybranej vzorky adolescentov?

N=151	TEIQue-ASF faktory									
	Well-being		Sebakontrola		Emocionálna stabilita		Sociabilita		Globálna úroveň črtovej EI	
AM	5,02		4,11		4,81		4,46		4,57 / 42 percentil	
SD	0,97		0,94		0,71		0,92		0,67	
Med	5,00		4,00		5,00		5,00		5,00	
α	0,82		0,68		0,69		0,64		0,83	
r_{xx}	0,78		0,72		0,63		0,69		0,89	
pohlavie	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
AM	5,00	5,08	4,10	4,13	4,92	4,62	4,42	4,54	4,62	4,49
SD	1,04	0,84	0,94	0,95	0,73	0,63	0,89	0,97	0,68	0,64
Med	5,00	5,00	4,00	4,00	5,00	5,00	4,00	5,00	5,00	5,00
α	0,86	0,74	0,59	0,79	0,66	0,68	0,60	0,70	0,85	0,79
r_{xx}	0,83	0,67	0,64	0,81	0,63	0,57	0,72	0,66	0,90	0,86

VO3: Je konštruktová (diskriminačná) validita krátkej formy adolescentnej verzie dotazníka TEIQue-ASF dostatočná?

r		DS14	RSS	STAI	SEHP
		osobnosť typu D	seba znevažovaní e	úzkostlivosť	negatívne emócie
Globálna úroveň črtovej EI		-,631 ***	-0,478 ***	-0,532 ***	-0,492 ***
Faktory črtovej EI	Well-being	-0,486 ***	-0,503 ***	-0,540 ***	-0,449 ***
	Sebakontrola	-0,403 ***	-0,387 ***	-0,526 ***	-0,489 ***
	Emocionalita	-0,385 ***	-0,208 *	-0,291 **	-0,186
	Sociabilita	-0,540 ***	-0,275 **	-0,262 **	-0,267 **

Argumenty v prospech modelu črtovej EI

- ▶ stavia na seba-percepcii a behaviorálnych dispozíciách:
- ▶ dôraz na subjektívnu povahu emocionálneho zážitku;
- ▶ empirické dôkazy pre kritériálnu, prírastkovú a konštruktovú validitu, v rámci toho súbežnú i prediktívnu validitu, kde dotazník TEIQue bol prediktorom vo vzťahu k viacerým psychologickým kritériám;
- ▶ vysoká komplexita a všeobecnosť teórie ponúkajúca základ pre interpretovanie dát z rôznych nástrojov na meranie črtovej EI.

Využitie dotazníkov radu TEIQue

- ▶ dotazníky priamo vychádzajú z modelu črtovej emocionálnej inteligencie;
- ▶ pokrývajú celý rozsah teórie črtovej EI;
- ▶ existujú verzie TEIQue pre rôzne vývinové obdobia (pre dospelých/adolescentov i deti);
- ▶ majú akceptovateľné psychometrické vlastnosti
- ▶ krátke formy dotazníkov radu TEIQue umožňujú posudzovať globálnu úroveň črtovej EI
- ▶ využitie na orientačnú diagnostiku v pracovnom, klinickom, poradenskom i školskom kontexte

umb
UNIVERZITA
PÁTRIA
V BANSKEJ BYSTRICI

Lada KALISKÁ
Eva NÁBĚLKOVÁ
Vladimír SALBOT

Dotazníky črtovej emocionálnej inteligencie

TEIQue-SF/TEIQue-CSF

manuál k skráteným formám

ELIANUM
BANSKÁ BYSTRICA
2015

Ďakujem za pozornosť!